

cultuur; hoe de Gothische Kathedralen slechts Oostersche gebouwen zijn, gewijzigd voor en aangepast aan andere, regenachtige klimaten; hoe de vrije gedachte door de Middeleeuwsch-Arabische filosofen werd verkondigd als protest tegen het clericalisme in Spanje en Italië, hoe Averroës de voorlooper is geweest van Luther, Calvijn en Zwingli, en de hervorming voorbereidde. De kennismaking met Sidi Sliman-Ibrahîm was van zeer grooten invloed op

den gevoeligen en enthousiasten schilder. Sliman vergezelde Dinet op zijn tochten in de omstreken van Boe-Saâda en deze, door zijn omgang met den ongeletterden, maar hoogst intuïtiven en fijn aangelegden Mzabiet, begon de inlanders grondig te leeren kennen en te begrijpen.

Want Dinet bespreekt zijn schilderijen met Si-Sliman; deze geeft hem raad, critiqueert soms wanneer een beweging of een détail conventioneel zou kunnen worden. Naar aanleiding hiervan zeide Dinet mij, dat een Arabier of een Europeaan alléén nooit volledig de Arabische, muzulmansche begrippen zou kunnen vertolken, welke hij, hetzij door het beeld, hetzij door de vertaling der gedichten van Sliman, onder de oogen der Europeanen brengt, en hij haalde hier aan het gezegde: „één hand is niet voldoende om te applaudisseeren.”

Zoo evolueërde, in de eenzaamheid der woestijn, de gedachte van den artist; hij vond langzamerhand dat hij niet volstaan kon met het geven van het uiterlijke alléén, maar dat hij ook de ziel van den Arabier moest vertolken, „l'âme

NOMADEN-HERDERS.

arabe” moest verkondigen in zijn werken.

In deze opvatting is Dinet met een aantal tijdgenooten meêgegaan, die vinden dat naast, of in plaats van het uiterlijke, in de kunst, getracht moet worden het innerlijke te geven, alsof het innerlijke niet door het meesterlijk behandelde uiterlijke te voorschijn komt, — van binnen naar buiten, — alsof zoogenaamde realisten als Rembrandt of Velasquez niet juist de ziel van hun tijdgenooten hebben gegeven, even goed als andere kunstenaars die meer abstract dachten dan werkelijk schilderden, — alsof Flaubert niet gelijk had, toen hij zeide: „de la forme naît l'idée!”

De tijd zal leeren wat de grootste waarde heeft, want alleen die werken blijven, wier vorm van superieure kwaliteit is.

Dinet's omgang met Si-Sliman had ook voor gevolg, dat deze eenvoudige, begaafd met een echt oostersch dichterstemperament, zich steeds ontwikkelde, terwijl hij den kunstenaar het land en het volk waartoe hij behoort, deed leeren kennen en waardeeren. Een kleine gebeurtenis bracht deze twee mannen nog dichter bij elkander